

- после существительного (von diesem Standpunkt aus).

При определении значения существительного нужно учитывать лексическое значение существительного-определения и его многозначность (напр. *die Entwicklung neuer Triebwerke* - создание новых двигателей, *die Entwicklung der Landwirtschaft* - развитие сельского хозяйства, *die Entwicklung des Films* - проявка фотопленки).

Для некоторых существительных является важным употребление их во множественном числе: *das Ende* - ед.ч. - конец, исход, окончание, мн.ч. - *die Enden* - концевые отростки рогов оленя; *der Griff* - схватывание, хватание; *die Griffe* - уловки, ухищрения; *der Fonds* - фонд, запас, *die Fonds* - фонды, госпроцентные бумаги, средства целевого назначения. Некоторые существительные не имеют формы множественного числа в немецком языке, например, *der Unterricht* - занятие. Существительным в русском языке, имеющим форму множественного числа, противопоставляются существительные в немецком языке, употребляющиеся и в единственном числе и во множественном числе: *die Uhr- die Uhren* - часы; *die Hose- die Hosen* - брюки; *die Brille - die Brillen* - очки.

Необходимо учитывать изменение содержательной структуры слова в причастных формах глаголов: *verscheiden (Inf.)* - умереть, скончаться; *verschieden (Part.II)* - различный, разнообразный; умерший, скончавшийся; *bescheiden (Inf.)* - информировать, осведомлять; *bescheiden (Part.II)* - скромный, неполноценный, жалкий.

Некоторые особенности порядка слов в немецком предложении могут создавать дополнительные трудности при использовании синтаксических связей слова для его перевода. Слова, связанные по смыслу могут быть разобщены в предложении. Поэтому для перевода одного из них необходимо использовать слово далеко от него отстоящее. Например, при переводе предлога, стоящего в начале предложения нужно учитывать управление глагола, который стоит в самом конце предложения. Например, *Auf das Rechtsmittel hat der Angeklagte verzichtet* обвиняемый отказался от обжалования судебного решения (приговора).

Большое значение для перевода незнакомого слова в тексте и для запоминания слов имеет словообразовательный анализ. Поэтому важно знать способы образования слов и основные словообразовательные элементы (суффиксы, приставки), а также уметь переводить сложные слова по их компонентам. Это освобождает от необходимости затрачивать дополнительные усилия для запоминания большого числа производных слов, значение которых легко выводится из значения основного слова.

Чтобы лучше запомнить слово нужно стараться увидеть в нем его составные элементы, и, насколько возможно, объяснить себе их значение. Нужно уметь представить себе процесс постепенного изменения значения основного слова от прибавления к нему словообразовательных элементов или от включения его в состав сложного слова в качестве первого или второго компонента, т.е. проследить образование словообразовательного ряда и определить место данного слова в этом ряду. Это приучает к восприятию слова не как к готовой неразложимой единице, которую нужно запомнить целиком, вместе с русским переводом, а учит работать над словом сознательно, учитывая все лексико-семантические структуры слова. В новом слове мы должны видеть уже знакомые нам элементы и узнавать способы его образования; перевод этого слова будет более обоснованным, тогда можно заметить, что абсолютно новых слов почти не встречается. Каждое «новое» слово будет органично входить в систему уже знакомых слов.

## НІДЕРЛАНДСЬКА ЛІТЕРАТУРА В ПЕРЕКЛАДІ

Довгополій Я., (Ольштин, Польща)

Нідерландська література сьогодні не обмежується лише північним заходом Європи, бо вона охоплює і частину регіону Карибських островів. Фламандські, нідерландські, суринамські письменники, а також літератори з Антильських островів можуть розраховувати на читачів із різних країн, навіть якщо їхні книги не будуть перекладені іншими мовами. На літературних вебсайтах кількість сучасних імен та прізвищ письменників, що вони творять нідерландською мовою, сягає більше тисячі. З діяльністю в царині нідерландської поезії і прози пов'язано понад 80 літературних видань, 136 видавництв та понад 220 професійних перекладачів творів красного письменства, які перекладають з більш ніж сорока мов на нідерландську. Починаючи з 1992 року розпочав свою діяльність амстердамський "Дім Перекладача" (Het Vertalershuis), який щорічно може приймати до п'ятдесяти перекладачів з нідерландської на мови світу.

А почалося все, висловлюючись словами Гайнріха Бюлла "на півдорозі між Лісабоном і Гельсінкі, на перехресті Голландії і Німеччини". Там, в німецькому містечку Штрален, лауреат Нобелівської премії з літератури, урочисто відкрив в 1978 році перший дім перекладача в Європі – *Europäisches Übersetzer-Kollegium*. Штрален вибрали тому, що це було місце народження Ельмара Топгофена, одного із найславетніших німецьких перекладачів. Сьогодні в Європі одинадцять домів перекладача.

Амстердамський "Дім Перекладача" інтегрований в Фонд видання і перекладу нідерландської літератури і фінансується з його коштів. Розташований будинок в самому культурному середовищі Нідерландів: в сусідстві з Державним музеєм, Рейкмузеєм, з відомим концертним залом "Концертхебоу" та музеєм Ван Гога. В партнерних приміщеннях дому знаходиться бібліотека, в якій організовуються зустрічі з письменниками, а також дні літературних перекладів. Соціальні дослідження показали, що загалом простежується тенденція старіння літературних перекладачів – середній їх вік виносить 50 років. Ті ж самі дослідження говорять про те, що найбільше коло читачів художньої літератури складають жінки у віці від 40 до 75 років.

Незважаючи на добрі на перший погляд умови праці, мало хто з літературних перекладачів в Європі може жити з самого перекладу, так що має рацію німецький теоретик перекладознавства Вольфганг Пьокль<sup>1</sup>, який вважає, що з цієї вже причини теорію літературного перекладу не варто вносити до учбових програм вищих учбових закладів. До того ж і статистика начебто підтверджує це: у порівнянні з спеціальними текстами (технічними і т.д.) переклад літературних текстів займає всього біля 0,3%.

В Україні нідерландська література маловідома. Перші нечисленні переклади нідерландських новел українською мовою почали публікуватися в журналі "Всесвіт", починаючи з вісімдесятих років минулого століття. Зрештою, робилося це з порушенням Женевської конвенції про захист авторських прав, яка в колишньому СРСР не визнавалася. Єдиний переклад українською, який був здійснений за згодою самого автора та видавництва, була повість дитячої письменниці Міп Дікман "Вітрильники Солоного Колодязя" (1988, "Веселка").

Позаяк тоді вважалося що розроблення стратегії художнього перекладу з так званих рідкісних мов є виключно прерогативою метрополії, то більшість назв книг та прізвищ нідерландських письменників, які прижилися в українській культурі стали для українців явищами, відомі з російськомовних перекладів. Проте найвідоміші з них таки не належать до нідерландської літератури у вужчому розумінні. Ім'я Мультигулі було відоме навіть і тим, хто не цікавився спеціально нідерландською літературою, а змушений був ретельно конспектувати "Зошити про імперіалізм" Леніна, де той на нього покликається. До відомих в Україні нідерландських авторів та книг належать "Щоденник Анни Франк", "Листи Ван Гога", "Тіль Уйленшпігель", "Еразм Роттердамський", "Рембрандт" Тойна де Фріса.

Слід відзначити, що твір Тойна де Фріса, який побачив світ в 1931 році, донедавна був єдиним нідерландським історичним романом про життя й творчість голландських художників взагалі. Досить дивно як для країни, де тільки в період між 1640 і 1659 роками представниками "малих голландців", як називають більшість живописців – сучасників Рембрандта, було написано біля 1,3 мільйонів картин.

Переклади на чужомовні мови не змусили довго на себе чекати: роман переклали на основні мови світу. В 1956 р. у видавництві "Иностранная литература" побачив світ переклад російською мовою здійснений А. Кобенькою і І. Горкіною, а через тридцять років за московським виданням кийське видавництво "Мистецтво" друкує російський переклад тиражем 165 000 екземплярів.

Поява російського перекладу нідерландського автора мала й ідеологічні мотиви: Тойна де Фріс був членом комуністичної партії Нідерландів з 1936 року, а в 1949-1963 рр. – головою товариства "Нідерланди - СРСР". Незважаючи на це, він в 1963 році перекладає нідерландською мовою повість Олександра Солженіцина "Один день Івана Денисовича". Щойно в 1971 р. де Фріс пориває з комуністичною партією. То ж можна тільки дивуватися, як це в 1985 році кийське видавництво перевидало роман нідерландського письменника.

З іншого боку, ті самі ідеологічні мотиви спричинилися до того, що шанси для книг Тойна де Фріса на післявоєнному західноєвропейському книжковому ринку були більш ніж несприятливими. Але сьогодні його роман "Рембрандт" знову читають. Так у видавництві "Deutsche Taschenbuch Verlag GmbH & Co. KG" недавно вийшло четверте його перевидання німецькою мовою. Різноманітні виставки картин Рембрандта тільки підвищують попит на роман нідерландського автора.

Особливо популярною була дитяча книжка американської письменниці Мері Мейп Додж "Срібні ковзани" про нідерландських дітей. Ніхто й не цікавився, якою мовою був написаний оригінал. Про ідеологічні мотиви появи перекладів нідерландських авторів у колишньому СРСР пише у своїй статті Ірина Михайлова<sup>2</sup>, перекладач та літературознавець з Санкт-Петербурга. Після 1917 року Мультигулі та Шарль де Костер видавалися неодноразово, як "революційні письменники", великий успіх мав "Тіль Уйленшпігель". Особливий шарм перекладеного з французької мови твору пояснюється не так революційним пафосом, як фламандським колоритом, зокрема нідерландські слова, що ними Де Костер насичує свій текст, в перекладі збережені.

Образ Уйленшпігеля – бродяги, шахрая і баламута почав складатися в німецькому і фламандському фольклорі в XIV столітті. Тіль Уйленшпігель незмінно зображався з двома атрибутами – совою і дзеркалом, а саме прізвисько його зазвичай перекладається як "дзеркало сови". Тим часом як Етимологічний Словник нідерландської мови<sup>3</sup> подає цілком інше трактування цього прізвиська: "ulen" (витирати, чистити) від "ul" (віник, за спеціальною формою подібного на сову) і "spegel" (дзеркало, на мисливському жаргоні – тузно); в сумі чого отримуємо щось цілком соромітське.

Про зростання зацікавленості нідерландською літературою за межами Низьких Земель свідчить вже той факт, що напередодні міжнародного франкфуртського ярмарку "Книга 2008" Фонд видання і перекладу нідерландської літератури задовольнив біля двохсот заявок на отримання перекладацьких субсидій, в тому числі і дві з України. Це на переклад книг Сейса Ноотебоома<sup>4</sup> "Кружна дорога до Сантьяго" і "Рембрандт" Тойна де Фріса. Про це заявила пані Марія Флаар, заступниця директора Фонду. Туреччина і Китай подали цього року по двадцять заявок. Щорічно Фонд видає біля півмільйона євро на перекладацькі субсидії. Принагідно слід нагадати, що аналогічний фонд, який покликають пропаганду вати нідерландськомовну літературу, є і в Бельгії – це Фламандський літературний фонд.

Найбільше, звичайно, нідерландську літературу перекладають німецькою. На даний час перекладено вже більше 3500 нідерландськомовних авторів: Сейс Ноотебоом, Гюго Клаус, Гаррі Муліш, Леон де Вінтер і Мархріт де Моор – відомі в Німеччині автори.

На щогорічному ярмарку було зроблено 150 заявок на переклад фламандських авторів і біля 200 на переклад нідерландських. У коментарях авторів, перекладачів та критиків, які намагаються пояснити успіх

нідерландської літератури в шарнірі перекладу, можна нашттовхнутися на діаметрально протилежні думки. Одні вважають, що для перекладу надаються тільки ті книги, сюжет яких розгортається за кордоном, відтак типові амстердамські канали, які називаються "храхтами", як і подробицям із життя протестантської молоді в якомусь там Зандбоммелі. Це вже література з відчиненими вікнами, як її називає нідерландський критик Тон Анбейк. Причому він посідає позицію, що її можна порівняти з адаптованим перекладом на мікрорівні: саме письменник має наблизитися до читача. Гаррі Муліш<sup>2</sup> і Сейс Ноотебоом є яскравими прикладами такої позиції. У рецензіях часто йдеться про те, що успіх свій Гаррі Муліш завдячує тому, що виходить за рамки регіонального й національного. Сейс Ноотебоом, на думку німецького критика Дірка Шюмера, особливо подобається, бо позбавлений будь-якого вітчизняного колориту. "Там, де починається сюжет, не прив'язаний до голландської вітальні, там зростають шанси того, що така література може зацікавити". – констатує інший літературний критик.

Проте прийнятним є і протилежний погляд. Можна виходити з того, що саме ті твори, які відображають культурну своєрідність, користуватимуться успіхом у зарубіжного читача. Передумовою цього, звичайно, залишається певне знайомство читача з побутом відповідної країни аби при читанні могла назріти радість пізнання. Карміххелт<sup>6</sup> стане смішнішим для того, хто хоча б раз побував у амстердамській винарні. Підхід цей можна порівняти з перекладом для ширшого загалу на мікрорівні: перекладач наближує читача до автора на тій підставі, що його читають, щоб отримати і певні знання. Щоправда, в окремих випадках тут можна залутатися в локальному колориті й реаліях, як, наприклад, у такого автора, як Фоскойл, який до перекладання надається важко і навіть за майстерного перекладу простому читачеві його буде нецікаво. З іншого боку, перекладна література з локальним колоритом частково спричиняється до того, що Нідерланди набули романтичного образу, такого собі великого саду з тюльпанами та вітряками, затишними кав'ярнями та велосипедами, де добре працюється, і де всі проблеми можна розв'язати. Такий ідилічний образ Нідерландів можна, наприклад, віднайти в перекладеній з англійської мови книзі "Срібні ковзани".

На завершення слід додати, що необхідну інфраструктуру для перекладацької діяльності створюють словники. Основою сучасної лексикографічної діяльності вважається скликання I Конгресу нідерландської мови та культури (Гент, 1849), на якому голландські та фламандські лінгвісти, літературознавці та письменники прийняли рішення про укладання "Великого словника нідерландської мови".

Роботу над Словником завершено 1988 року Інститутом нідерландської лексикології в Лейдені, створеного з цією метою 1976 року. Словник, який вважається найбільшим у світі, нараховує 40 томів (понад 49.000 сторінок), п'ять поколінь редакторів опрацювали понад 3 мільйони цитат. Починаючи з 1993 року Інститут нідерландської лексикографії розпочав реалізацію плану "Мовний банк XI-XXI століття". Вся електронна текстова, лінгвістична і лексикографічна інформація інтегрована таким чином, що забезпечує комп'ютерному користувачеві швидкий доступ до всього багатства нідерландської мови будь-якого періоду. Принагідно зауважимо, що один лише корпус юридичної мови охоплює понад 40 мільйонів лексичних одиниць, а весь корпус – 250 млн. На цій базі в Нідерландах видається сьогодні "Van Dale Groot woordenboek der Nederlandse taal" (Тлумачний словник нідерландської мови Ван Дале) з періодичністю десять років, що досить оперативно для таких видань. Перше видання побачило світ 1864 року, а 14-те – в 2005 році, складається воно з трьох томів і вміщує понад 300.000 гасел.

Якщо тепер долучити перелік словників, що їх щорічно видають (в 1985 р. загалом нараховувалось вже понад 3000 титулів), то Нідерланди з цілковитою підставою можна назвати супердержавою у галузі Сімон Карміххелт (1913 – 1987), нідерландський письменник, автор гумористичних оповідань міжнародної комунікації.

<sup>1</sup> Wolfgang Pöckl 2005 — Brotlose Kunst, rechtlose Künstler? Zur Frage, ob Literaturübersetzen an translationswissenschaftlichen Instituten (nicht trotzdem) als Modul angeboten werden sollte. In: Translatologie – neue Ideen und Ansätze. Innsbrucker Ringvorlesungen zur Translationswissenschaft IV. Herausgegeben von L. N. Zybatow. Peter Lang, Europäischer Verlag der Wissenschaften, 158-171.

<sup>2</sup> Irina Mychajlova, Over Nederlandstalige literatuur in Rusland. In: Neerlandica extra muros 2001, N 39, p. 1–14.

<sup>3</sup> Etymologisch woordenboek, door dr. P. A. F. van den Veen in samenwerking met drs. N. van der Sijs. Utrecht/Antwerpen: Van Dale Lexicografie 1993, 772.

<sup>4</sup> Сейс Ноотебоом (н. 1933) – відомий нідерландський письменник, лауреат багатьох літературних премій. Українською перекладені його роман "Поминальний день" та оповідання "Лист" і "Амстердам", які вийшли у видавництві "Юніверс".

<sup>5</sup> Гаррі Муліш (1927) – один з найбільших сучасних письменників. Українською перекладені його романи "Процедура" та "Зігфрід", які вийшли у видавництві "Юніверс".

<sup>6</sup> Сімон Карміххелт (1913 – 1987), нідерландський письменник, автор гумористичних оповідань